

KUBBEALTI AKADEMİ

Mecmuası

Sayı 188
Yıl 47/4
Ekim 2018

Üç ayda bir yayımlanır.
Yerel Süreli

Kubbealti İktisâdî İşletmesi adına sâhibi
İdris Albanhoğlu
Yazı işleri müdürü
İpek Dağlıoğlu
Yayın danışmanları
Prof. Dr. Mustafa Fayda
Prof. Dr. Mustafa Tahralı
Prof. Dr. Kâzım Yetiş
Dr. İ. Aydın Yüksel

Dergi Tasarımı Kubbealti
Kapak Tasarımı Muhammed Nur Anbarlı

Kapak Uygulama
Melik Uyar

info@kubbealti.org.tr
www.kubbealti.org.tr
Kubbealti İktisâdî İşletmesi
Peykhane Sokağı No.3
34126 Çemberlitaş-İstanbul
Tel: 212 516 23 56-518 92 09
Faks: 212 638 02 72

Abone bedeli
Yurtiçi: 40.- TL.
Kurumlar: 40.- TL.
Yurtdışı: 30.- USD, 25 euro

Banka hesap no:
Vakıflar Bankası, Beyazıt Şubesi
00158007260409914

Garanti Bankası, Çemberlitaş Şubesi
TR54 0006 2000 0440 0006 298709

Posta Çeki No. 337056

Baskı Arı Matbaası 31 900
Davutpaşa Cad. 81/39 Topkapı/İstanbul
Tel: 212 612 33 34

Mecmuamızdaki yazılar kaynak
gösterilerek iktibas edilebilir.

İzmir’de Bir Rifâî Şeyhi: Süleyman Hayâtî Aktuğ (Hayâtî Baba)

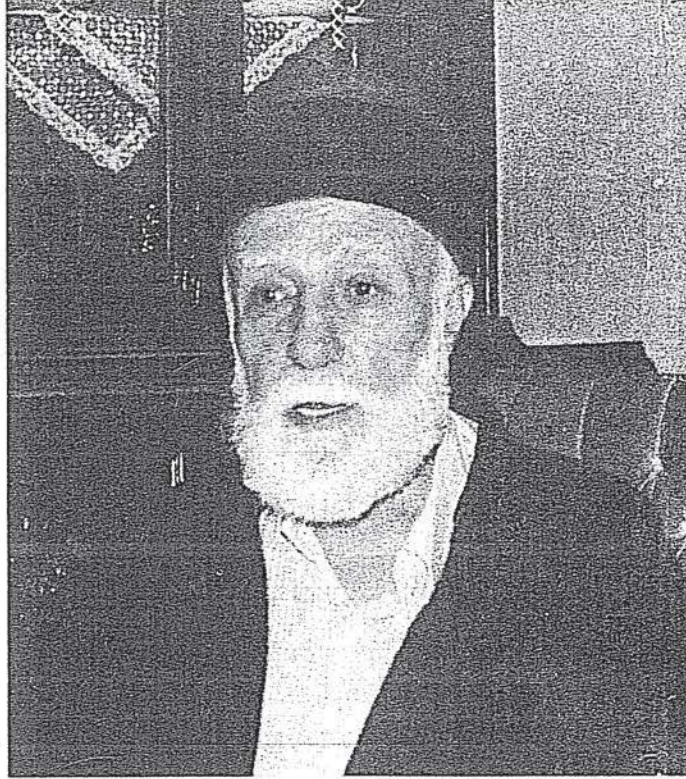
Prof. Dr. Mehmet Demirci

İzmir’de *Tasavvuf Kültürü* adlı kitabımın neşrinden sonra konuyla ilgili araştırmalarım devam etti. İzmir’deki son dönem şeyhlerine dâir yeni mâlûmâta ulaştım. Bu yazının konusunu bunlardan biri hakkındaki bilgiler teşkil ediyor.

Tekkelerin kapatılmasından sonra binâlarının büyük ekseriyeti harap oldu veya talan edildi. Manisa’da Entekkeliler diye bilinen Rifâî Dergâhı, binâsı günümüzde çeşitli birimleriyle ayakta kalmış şehirdeki yegâne dergâhtır. Şahıs mülkiyetinde olduğu için yağmalanmadı. Vârisleri de korumaya özen gösterdiler. Manisa merkezinde İbrâhim Çelebi Câmisiyle karşı karşıyadır.

Kurucusu Ahmed Vehbi Efendî’dir (1795-1851). Mısır’da tahsil gördü. İstanbul’a gelerek Kartal Rifâî şeyhi Ma’rifi Efendî’ye intisap etti. Şeyhinin işâretiyle 1833’te Manisa’ya geldi. Hâtuniye ve İbrâhim Çelebi medreselerinde hocalık yaptı. Bu arada kendi parasıyla arsasını alıp Rifâî tekkesini inşâ ettirdi. Aslen Antakyalı olduğu için, halk ağzında bu kelime “Entekkelî” diye söylendi ve dergâh bu isimle meşhur oldu.

Manisa Entekke Rifâî Dergâhı’nın Hasan Rüşdî’den sonra üçüncü şeyhi Hüseyin Kemâleddin Efendî’nin (1888-1951), İzmir’de irşad görevini sürdüren bir dervişi de Süleyman Hayâtî Aktuğ’dur (1906-1988).

Süleyman Altuğ 1322/1906 yılında Manisa'nın Gördes ilçesinde doğdu. Rüşdiye mezunu olup, Gördes Mâliyesi ve Kırkağaç Mal Müdürlüğünde çalıştı. Manisa Belediyesinde görev yaptı. Çocuklarının tahsili için 1943'te İzmir'e taşındı. İzmir Belediyesinde ayniyat muhâsipliğinden sonra, Fuar Evlendirme Dâiresi'nde Belediye evlendirme memurluğundan emekli oldu.

Hayâtî Baba hakkında çıkmış bir kitabın uzun ismi şöyledir: *Fakîrullah es-Seyyid H. S. Hayâtî Aktuğ Târihçe-i Hayâtî ve Rufâiyye*

ve *Kâdiriyye Tarîkatı Kolu*. Hazırlayan: Ali Zihinli, 1989'da Konya'da basılmış.

Buradan öğrendiğimize göre Süleyman Hayâtî Efendi tasavvufî bir çevrede yetişti. Babası Süleyman Sıdkî Efendi adlı şeyhten el almıştır. Kendisi de aynı zattan feyz aldı. Sekiz yaşından beri mânevî hazları duymaya başladı. Daha sonra Kırkağaçlı İbrâhim Edhem'den istifâde etmiş, son olarak da Hüseyin Kemâleddin'e bağlanmıştır. Bu konunun ayrıntılarını ve cereyan şeklini Hayâtî Baba'nın kendi ifâdesinden nakillerle sâdeleştirerek ortaya koymaya çalışalım: "...Allah'a şükür, ilâhî aşk lütfedildi. Bu şevk ve sevinçle Rabbimin lütuf ve ihsânı sâyesinde anne babamın intisap ettikleri fâzıl ve kâmil, büyük üstad ve kâmil mürşid olan Hafız Süleyman Sıdkî Efendi'nin mübârek nazarlarına nâil oldum. Hakkımda yüce bir teveccüh göstererek bizleri temizlik, ferâset ve ilâhî aşk halkasına dâhil etti. Bundan duyduğum haz ve sevinci sekiz yaşımdan beri muhâfaza ediyorum."

Şöyle devam eder: "Dînî ve ictimâî hayâtın dünyevî uhrevî saâdetini tadabilmek için, önce bunları kavramak ve bilmek ve bilerek yaşatabilmek ve yaşamak düşüncesi içinde günlerce, aylarca, hattâ uzun yıllarca mücâdele ettim. Bu arada irfan sâhibi birçok âriflerin (Allah onlardan râzı olsun) eserlerini okumak ve demek istedikleri gizli mefhumları ferâsetle öğrenmek azmiyle didindim."

Süleyman Sıdkî 1925'te vefat ettiğinde 19 yaşındaki Hayâtî Baba, bir süre mahrûmiyet içinde hasret ateşiyle çırpınır. Bu sırada pederinin önceden dervişi ve Hasan Rüşdî'den icâzetli Kırkağaç'ta ikâmet eden İbrâhim Edhem Hazretlerine bağlanır. Tarîkatteki noksan işlerini ondan ikmal etmekte iken bu zat da vefat eder. Bunun üzerine eşi Gülsüm Hanım'la birlikte yanık gönüllerini avutmak üzere, Manisa'da âsitâne yâni merkez tekke sâhibi bulunan, yollarının

bağlı olduğu Hüseyin Kemâleddin Efendi'ye sığınır. Bunun 1927-28'den sonra olduğu söylenebilir. O târihlerde Manisa Belediyesi'nde görevlidir. Hem vazîfesini yapıyor ve hem de Kemâleddin Efendi'nin derslerini tâkip ediyordu.

Hüseyin Kemâleddin Efendi'yi şöyle tanıtır: "Tarîkatimizin esas vilâyet makâmı kabul edilen bu makâma sâhip bulunan bu zat ilimde fazîlet sâhibi, Allah'ın emirlerini aynen nakleden ve bizzat kendisi de tatbik eden biri olup; memlekette doğruluğu, nezâketi, ârifliği ve ilim yolundaki gayreti bilinmekteydi. İbrâhim Çelebi Câmisindeki değerli vaazları, halka karşı olan alçak gönüllülüğü, Manisa'daki dergâhında Hakk'a olan ibâdeti ve şeyhliği ile çevresinde temâyüz etmişti.

"Hükûmetimizin laikliği kabul etmesiyle¹ kapanmış bulunan tekkesinin dışında olmak üzere, kendi tasavvufî hayâtını yalnız olarak devam ettirdi. Bu arada önceki dervişlerine ve sonradan gelip "Hakk'a ne şekilde lâyük kul olunabilir?" sorusuyla başvuranların dertlerine merhem oldu."

951 yılında vefat eden Kemâleddin Efendi, S. Hayâtî'ye bir gün şöyle der: "Oğlum, dünya külfetinden, maddî hizmetten başka, sana bir de mânevî hizmet yükü yükleniyor. Hazır ol, dikkatli ol ve kabul et!" Bundan ürkererek bu yükün ağırlığını taşıyacak kudrette olmadığını îtirazla af talep ettiğinde şeyhi şöyle diyecektir: "Ezeldeki takdîre boyun eğmek bizim şîârımızdır. Hem bu gibi vazîfeler istîdâdî olanlara verilir. Biz de emir kuluyuz" Ve şunu ilâve eder: "Ve hem bu vazîfeyi sana tâlim edecek (kimse) pek yakında yanına gelecek." S. Hayâtî bu sorumluluğun ciddiyetini anlatır: "O günden îtibâren dehşetli bir korku içinde halkın işlerini yaparken mânevî vazîfenin e-

¹ 30 Kasım 1925'te tekkelerin kapatılması kastediliyor.

hemmiyetini düşünüp bir hatâ yapmamaya mümkün olduğu kadar gayret etmek için Rabbimden dâimâ niyazda bulundum.”

S. Hayâtî Baba iki vâkiasını, yâni uyku ile uyanıklık arasında veya rüyâsında geçen önemli olayı anlatır. Birincisine göre Hz. Peygamber, Ahmed er-Rifâî, Süleyman Sıdkı, İbrâhim Edhem ve Tığlı Mustafa'nın bulunduğu bir mecliste kendisine hırka giydirilir. İkincisinde ise gene Resûlullah (as), Seyyid Ahmed er-Rifâî ve Tığlı Mustafa Efendi'nin bulunduğu bir toplantıda, kendisine şeyhlik hilâfetnâmesi verilir.

Hüseyin Kemâleddin Efendi'nin halîfelerinden olan Tığlı Mustafa Efendi İzmir'e göçerek S. Hayâtî'nin erkândaki eksiklerini tamamlamıştır. Bu olayın 1947 yıllarında Süleyman Hayâtî 41 yaşlarında iken olduğu tahmin edilebilir. Gençliğinden beri irfan sâhibi birçok zattan istifâde eden ve tasavvufî eserleri okumaya büyük merâkı olan Hayâtî Baba Mekteb-i Rüşdiyede okuduğu Arapça bilgisini geliştirmeye gayret etti. Böylece Kur'ân-ı Kerîm'i kısmen de olsa mânâlandırarak seviyeye geldi.

Başta sözünü ettiğimiz kitabın ilk 81 sayfası Hayâtî Baba'nın notlarından oluşuyor. Burada Hak yolcusuna şunları hatırlatır: “Yine şunu da iyi bilmek lâzımdır ki hazret-i insanın iki cephesi vardır. Bir cephesi Hakk'a nâzırdır, diğeri halka nâzırdır. Ne vakit ki insan Hakk'a nâzır olan (bakan) cephesinde kemâle erer, varını Hakk'a satar, vücut görünüşünden geçer, sahte benliğini atarsa, kendisi ile Hak arasında perde olan büyük perde yırtılmış olur ki, o vakit de hazret-i insanda tutan, işiten, yürüyen, gören, konuşan Hak olur. İşte evliyâullahın kerâmeti, Hakk'ın o vücuttan işleyen işidir.”

Hayâtî Baba'dan bir alıntı daha yapalım: “Mü'minin kalbinde dünya varken, onu Hak'tan gayriya bağlayan ne kadar âlim olsa, câhilden farkı yoktur. Bunun için Allah'ın aşk şarabında erimiş bir gö-

nül sâhibi bul. Onun gönlüne gir. O, seni düştüğün dertten kurtarır. O, seni benlikten soyup Hakk'a ulaştırmayı tavsiye eder. Kapıdan içeriye edep ve hayâ kartıyla giren tedâvi olur. Çünkü senin içinde bir hayli maraz var.”

Süleyman Hayâtî Baba Rifâî ve Kâdirî usûlüne göre yüzlerce dervişe el verdi, muhterem eşi Gülsüm Anne ile birçok kimseyi nurlandırdı. Hâlen hayatta iki oğlu bir kızı vardır. Dergâhı İzmir İkiçeşmelik 776. sokakta kendi satın aldığı iki katlı bir ev idi. Hayâtî Baba'nın kabri Karşıyaka Örnekköy mezarlığında âile kabristanındadır.

